

УДК 330.82

ВЕРГУН В. А.

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ Й. ШУМПЕТЕРА
ТА ЕКОНОМІЧНА НОБЕЛЕЛОГІЯ**

У статті досліджені питання теорії та методології науки в цілому та економічної зокрема, її генези, що містяться у трьохтомній роботі Й. Шумпетера "Історія економічного аналізу". Показано, що ідеї Й. Шумпетера щодо суті економічної науки, її зв'язку з історією, соціологією та психологією знаходять своє підтвердження в роботах лауреатів Нобелівської премії, лежать в основі новітніх економічних теорій.

Ключові слова: методологія науки, науковий аналіз, економічна нобелелогія, поведінкова економіка.

VERHUN V.

Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv**THE METHODOLOGY OF SCIENTIFIC ANALYSIS BY I. SCHUMPETER AND THE
SCIENCE ABOUT NOBEL PRIZE IN ECONOMICS**

Further successful development of modern economic research is inconceivable without the methodology, theoretical approaches and principles which were developed by scientists of the past, the scientific legacy of which is their reliable base. One of the most prominent economists of the twentieth-century representative of the Austrian school and at the same time professor at University of Chernivtsi was J.Schumpeter, whose writings on its meaning stand side by side with the works of A. Smith, K. Marx, L. Walras, A. Marshall, J. Keynes. Basic methodological ideas contained in the writings of J.Schumpeter, his deep analysis of the relationship between economic theory and economic history, statistics, economics with sociology and psychology found their continuation and confirmation in the science about Nobel prize in economics. The latest theories, and the authors awarded the Nobel prize, largely embody the integration trend in economic research, which was repeatedly pointed by J.Schumpeter. The article investigates issues of theory and methodology of science in general and economic science in particular, its genesis, contained in three-volume work by J.Schumpeter "The history of economic analysis". It was shown that ideas of J.Schumpeter about essence of economic science, its relationship with history, sociology and psychology find their confirmation in the works of Nobel prize in economy winners, and are the basis of modern economic theory.

Key words: the methodology of science, scientific analysis, behavioural economics, the science about Nobel prize in economics

Постановка проблеми. Подальший успішний розвиток сучасних економічних досліджень неможливий без опори на методологію, теоретичні підходи і принципи учених минулого, науковий доробок яких слугує їх фундаментом та надійною основою. Одним із видатних економістів ХХ століття, представником австрійської школи і, водночас, викладачем Чернівецького університету є Й.А. Шумпетер, праці якого за своїм значенням стоять поруч із роботами А. Сміта, К. Маркса, Л. Вальраса, А. Маршалла, Дж. Кейнса.

Фундаментальні методологічні ідеї, що містяться в працях Й. Шумпетера, його глибокий аналіз взаємозв'язку економічної теорії з історією економіки, статистичного, економічного з соціологією і психологією знайшли продовження і підтвердження в економічній нобелелогії. Новітні теорії, автори яких відзначені Нобелівською премією, значною мірою втілюють у собі інтеграційну тенденцію в економічних наукових дослідженнях, на яку неодноразово вказував Й. Шумпетер.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Серед вітчизняних та зарубіжних учених, які присвятили свої праці дослідженню творчого спадку Й.Шумпетера, можна назвати Базилевича В., Гальчинського А., Леоненка П. та ряд інших. Економічна нобелелогія є предметом аналізу таких науковців як Довбенко М., Мочерний С., Балашова Є., Осадча І., Неклеса А та ін.

Мета статті – аналіз взаємозв'язку теоретико-методологічних засад робіт Й. Шумпетера та теорій економічної нобелелогії.

Виклад основного матеріалу. Йозеф А. Шумпетер в своїй 3-х томній праці "Історія економічного аналізу" (History of Economic Analysis), написаній впродовж 9-и останніх років життя (помер у 1950 році), значне місце приділяє з'ясуванню питань теоретичних засад і методології науки, суті наукового дослідження, історії економічної науки та її генези.

За його визначенням наука у широкому розумінні – це "любий вид знання, яке є об'єктом свідомого вдосконалення. Процес вдосконалення породжує певні прийоми мислення – методи або техніку дослідження. ... Ступінь осмислення фактів, що досягається за допомогою цієї техніки, виходить за межі повсякденної свідомості. Тому ми можемо прийняти визначення, яке є практично еквівалентним першому: наука – це будь-яка галузь (сфера) знання, яка виробила спеціалізовану техніку пошуку і інтерпретації (аналізу) фактів" [1, с.8]. У подальшому Й. Шумпетер наводить ще два визначення науки, згідно яких "наука – це вдосконалений здоровий глузд" та "наука – це знання, озброєне інструментами" [1, с. 8].

Що стосується економічної науки зокрема, то, на думку вченого, вона "не є, на відміну від інших, строгою наукою, а швидше являє собою сукупність погано впорядкованих і таких, що перетинаються між собою, галузей знань (схоже на медицину)" [1, с.12].

З того визначення науки, яке дає Й. Шумпетер, за його власними словами неможливо "точно датувати (визначити дату хоча б десятиліттями) зародження (не кажучи вже про "заснування") науки (інша справа – зародження певного методу або "школи)" [1, с. 11]. На його переконання як, яким чином науки розвиваються, так вони і виникають. Існує декілька шляхів становлення науки: із повсякденного емпіричного досвіду, з інших наук, шляхом поступового, повільного приросту знань, поступової диференціації і виокремлення в самостійний напрям чи сферу досліджень, а найкращого результату нова наука досягає тоді, коли вона виходить за свої традиційні обмеження і рамки, природжує свій потенціал за рахунок інтеграції з іншими науками. Ця інтеграційна, міждисциплінарна тенденція особливо помітна в наукових дослідженнях лауреатів Нобелівської премії з економіки впродовж останніх десятиліть, починаючи від досліджень Г. Беккера, в яких у центрі уваги знаходиться сім'я як маленька фабрика по виробництву благ і послуг (Нобелівська премія 1992 р.) і закінчуючи роботами з "поведінкової економіки" Р. Талера (Нобелівська премія 2017 р.).

У рішенні Нобелівського комітету вказується, що цією високою нагородою Г.Беккер відзначається "за його заслуги у поширенні мікроекономічної теорії на сферу широких людських відносин, що знаходяться поза межами ринку". Своїми працями Г. Беккер охопив економічною теорією ті сфери, які до цього часу традиційно вважались об'єктами інших наук, зокрема соціології, демографії, криміналістики. Він зробив спробу дослідити, яким чином принципи ринкової логіки і моделі "затрати - випуск" можуть бути використані у всіх можливих сферах людської діяльності, виходячи з передумови про те, що всі дії людей спрямовані у відповідності з цими принципами. Іншими словами, всі дії і вчинки людей у всіх сферах життя базуються, на думку Г. Беккера, на одних і тих же принципах. Сформульований і визначений ним самим "економічний мотив" виходить з того, що бюджет, підприємство, інші інституції залишаються постійно раціональними, а отже і цілеспрямованими. Ці принципи він поширив на сфери, в яких вчинки і дії людей часто розглядалися як надзвичайні, чи нерациональні, або ж такі, які неможливо пояснити з раціональної точки зору. Так, ще в 1957 році у своїй роботі "Економіка дискримінації" він при допомозі моделі "затрати - випуск" економічно обгрунтував, що недоліки расизму приносять однакові збитки всім. Тобто в суспільстві, де є расизм, значні економічні втрати несуть всі верстви населення, всі соціальні прошарки, незалежно від кольору шкіри, причому ці втрати мають певний числовий (кількісний) вираз.

Однією з наукових заслуг Г. Беккера є його теорія людського капіталу (human capital), де він вів пошук загальнодіючих аналітичних рамок, при допомозі яких загальна і професійна освіта можуть бути досліджені так же, як і заробітна плата, бюджет та доходи людей на різних етапах їх життя. При допомозі теорії людського капіталу ним зроблені розрахунки рентабельності вищої освіти та інших ступенів навчання. Бюджет кожної людини чи сім'ї розглядається Г. Беккером як своєрідна "маленька фабрика", де виробляються різні речі, такі як їжа, квартира чи відпочинок. Як пише сам Г. Беккер, його завжди цікавило, чому одна жінка для того, щоб нагодувати обідом сім'ю, готує все сама, інша купує напівфабрикати, а третя віддає перевагу ресторану. Економічне обгрунтування цих вчинків, або економічний аналіз на мікрорівні – квінтесенція досліджень Г. Беккера. Виходячи з цього, він намагається довести, в якій мірі зростаючі доходи сім'ї впливають на такі явища, як шлюб, розлучення, визначення кількості дітей. Ядро свого методичного підходу Г. Беккер описав сам, використавши відомий афоризм Бернарда Шоу "Економіка – це мистецтво зробити зі свого життя щось краще" [1].

Теоретико-методологічні принципи і підходи Й. Шумпетера щодо інтеграційних тенденцій в економічній науці, її симбіозі, переплетенні з іншими науками, зокрема психологією та соціологією, знаходять підтвердження в теорії "поведінкової економіки" Д. Канемана (Нобелівська премія 2002 р.), Р.Талера (Нобелівська премія 2017 р.), хоча основоположником цієї теорії по праву вважається американський економіст Г. Саймон (Нобелівська премія 1978 р.). Професійний психолог, фахівець у галузі економічної психології Д. Канеман отримав нагороду "за інтеграцію результатів психологічних досліджень в економічну науку, перш за все в галузі суджень і прийняття рішень в умовах невизначеності" [2, с. 416]. Результати психологічних досліджень дали ученому підстави для перегляду моделі "раціональної поведінки homo economicus" і дозволили сформулювати альтернативну теорію перспектив, згідно якої більшість людей приймають економічні рішення, керуючись не раціональними, а інтуїтивними міркуваннями, які Д.Канеман називає "поведінкові евристики".

Психологічні аспекти економічної поведінки людини стали предметом подальших досліджень світової економічної науки, отримали нові якісні характеристики в роботах Р. Талера, зокрема в його "теорії підштовхування", або "керованого вибору" [3]. Вивчаючи наслідки обмеженої раціональності, соціальні вподобання і відсутність самоконтролю вчений показав, яким чином ці риси впливають як на індивідуальні,

¹ "An economic analysis of the family", 1985; "A Theory of rational addition", 1988; "Rational addition and the effect of price on consumption", 1991; "Human capital, fertility and economic growth", 1990; "Fertility and the economy", 1992.

так і на суспільні, у тому числі ринкові, результати, він визначив, що люди більшою мірою цінують ті речі, якими вони володіють, аніж ті, що ним не належать. Поведінкова економіка Д. Канемана та Р.Талера вивчає вплив соціальних, когнітивних, емоційних факторів на прийняття економічних рішень окремими особами, організаціями, установами, а також можливі наслідки такого впливу на ринки. Ще у 2002 р. Д. Канеман разом з В. Смітом (засновник експериментальної економіки) отримав Нобелівську премію за застосування психологічної методик в економічній науці, особливо при дослідженні формування суджень і прийняття рішень. Дослідження в галузі поведінкової економіки є наразі яскравим підтвердженням методологічної тези Й. Шумпетера щодо поєднання психологічних та економічних методів аналізу суспільних процесів.

Найбільш важливою із вищезазначених трьох фундаментальних галузей аналізу є, на переконання Й. Шумпетера, економічна історія, оскільки "сам предмет економічної науки являє собою унікальний історичний процес", історичний аналіз віддзеркалює також і "інституційні факти, які не є суто економічними" і тому він "дає можливість краще зрозуміти взаємовідносини економічних та позаекономічних фактів, правильне співвідношення різноманітних суспільних наук" [1, с.14-15]. Він справедливо зауважує, що економічна історія є невід'ємною складовою економічної науки в її широкому розумінні, а економіст – "сам продукт свого і усього попереднього часу" [1, с.16] і тому результати економічного аналізу історично обмежені.

Зв'язок історії та економіки, взаємодію історичної та економічної науки в черговий раз продемонстрували дослідження Р.Фогеля та Д. Норта, американських лауреатів Нобелівської премії 1993 р. У рішенні Комітету зазначається, що учені удостоєні нагороди "за оновлення дослідження економічної історії із застосуванням економічної теорії і кількісних методів для пояснення економічних й інституційних змін" [4, с. 658]. Вивчення економічної історії при допомозі сучасних методів математичного моделювання та статистичного аналізу знайшло відображення у новому науковому напрямі під назвою "кліометрія" або "кліометрика" (cliometrics) [5], який започаткували Д. Норт та Р. Фогель. Останній відомий також як дослідник залізниць, їх впливу на економічний розвиток США, а також ефективності рабства і його впливу на хід історії. На переконання Р. Фогеля рабство було економічно ефективним, хоч і аморальним, а вплив залізниць на темпи економічного зростання США був мінімальним.

Поряд з економічною історією життєво важливими сферами економічного аналізу виступають статистика та теорія статистики, як зазначає Й. Шумпетер, вони потрібні не лише для пояснення фактів, але і для того, щоб точно встановити, що саме потрібно з'ясувати і тому необхідною умовою "коректного" економічного дослідження є оволодіння сучасними методами статистичного аналізу. Що стосується теорії, то, як зазначає сам автор "Історії економічного аналізу", економічна наука "не може обійтися без того узагальненого здорового глузду, який дає нам інструментарій вивчати факти і розв'язувати проблеми" [6, с. 18], теоретичне знання є концептуальним дороговказом для сприйняття нових фактів, що їх не пояснюють наявні теореми".

Завданням економічної теорії, незважаючи як на позитивне, так і негативне відношення до неї з боку ряду економістів, є відображення "деяких аспектів дійсності". Деякі положення економічна теорія приймає на віру, без достатнього обґрунтування з тим, аби мати можливість використати відомі способи аналізу при поясненні дійсних, наявних фактів. Положення, що сприймаються на віру "ми можемо назвати гіпотезами, аксіомами, постулатами і навіть принципами, а тези, до яких ми приходимо в результаті дослідження – теоремами" [6, с.18]. На відміну від теорії, "гіпотеза – це форма та засіб наукового пізнання, за допомогою яких виникає один з можливих варіантів вирішення поставленої наукової проблеми" [7, с. 24]. Відмінність між гіпотезою і теорією полягає ще і в тому, що гіпотеза може або не може трансформуватися в наукову теорію у залежності від того, чи буде доведена істинність гіпотези, остання, як зазначає Й. Шумпетер, не містить кінцевих результатів дослідження. Сукупність усіх інструментів аналізу включаючи і стратегічно корисні передумови, складає економічну теорію. За неперевершеним визначенням Джоан Робінсон, "економічна теорія – це ящик з інструментами" [1, с. 19]. Аналізуючи теорію в якості третьої складової економічного аналізу, Й. Шумпетер наголошує на доцільності і необхідності "піднятися на ще більш високий рівень узагальнюючої абстракції", на якому якраз і створюються інструменти, механізм чи орган економічного аналізу, який "формально працює завжди однаково, незалежно від того до якої економічної проблеми ми його застосовуємо" [1, с. 19]. При цьому він вказує на той факт, що економічна теорія на відміну від природничих наук (наприклад, фізики) позбавлена можливості здійснити лабораторний експеримент, проте вона володіє таким джерелом "інформації", якого не існує у фізиці, зокрема "знаннями людей про сенс їх економічних дій". Таке твердження перегукується з позицією К. Маркса, який стверджував у "Капіталі", що в економічній науці неможливо користуватися лабораторними експериментами чи мікроскопом, їх повинна замінити сила абстракції. Теза обидвох великих економістів XIX-XX століття щодо ролі абстракції в економічній теорії у сучасних умовах здається не зовсім коректною, оскільки у світовій економічній науці, в економічній нобелелогії започатковано і успішно розвивається у якості самостійного окремих напрям під назвою "експериментальна економіка". Економетричні моделі, теорія ігор, математичне моделювання, теорія ймовірностей на сьогодні широко використовуються при проведенні економічних досліджень.

Ще у 1969 р. у своїй лекції в якості першого економіста-лауреата Нобелівської премії норвезький учений Р. Фріш зазначив, що сфера його наукового пошуку – це економетрика та її використання в

народногосподарському плануванні, а Нобелівський комітет у своєму рішенні наголосив, що премію Р. Фрішу спільно з Я. Тінбергеном вручено за розробку та застосування динамічних моделей аналізу економічних процесів. Р.Фріш виходить з того, що в економічній науці, точно так же як і в природничих науках, необхідна кількісна визначеність не лише на макро-, але і на мікрорівні теоретичного аналізу. Консультації Р. Фріша з Й. Шумпетером та Дж. Хаберлером ще у 1927 р. в США щодо суті економетрики, її предмету та завдань, призвели до створення у 1931 р. в Лозані економетричного товариства, у якому були представлені 18 країн і більш як 50 науковців. Відтоді економетрика як самостійна галузь наукових досліджень отримала своє офіційне визначення, згідно якого "вираз економетричний та економетрика розуміється так, що він охоплює як чисту економіку, так і статистичну верифікацію законів чистої економіки і суттєво відрізняється від емпіричних маніпуляцій статистичними даними економічних феноменів" [8]. Батьком експериментальної економіки як самостійного напрямку досліджень, вважається американський економіст В. Сміт, Нобелівська премія якому вручена в 2002 р. за "утвердження лабораторних експериментів як інструменту емпіричного аналізу в економіці, особливо при дослідженні альтернативних ринкових механізмів" [2, с. 466]. При цьому необхідно зазначити, що в основі експериментальних досліджень економічної науки лежить теорія гри, значний внесок у розвиток якої зробили свого часу американські економісти Дж. Харсані і Дж. Неш та німецький вчений Р. Зельтен (Нобелівські лауреати 1994 р.). За словами Р. Зельтена "чиста теорія гри виступає лише доказом теореми, але не самої гри", тому в економіці і особливо економічній поведінці людей потрібні експериментальні дослідження. Експерименти в економічній науці виходять з того, що люди поведуться ані раціонально, ані ірраціонально, а лише обмежено раціонально. Це, в кінцевому рахунку означає, що при прийнятті рішень люди користуються правилами, які є лише частково оптимальними і ніколи оптимальними у повній мірі [9]. Загалом про експериментальні дослідження В. Сміта в галузі експериментальної науки Р. Зельтен ще в середині 90-х років передбачив можливість отримання Нобелівської премії цим американським вченим.

Завдяки роботам В. Сміта в економічній науці почали визнаватися експериментальні методи, а створений ними міждисциплінарний центр експериментальних наук є моделлю для розвитку експериментальної економіки. Продовженням розробок теорії ігор і водночас своєрідним містком між економічними і соціальними науками виступають дослідження Р. Ауманна (Ізраїль) та Т. Шеллінга (США), лауреатів Нобелівської премії 2005 р.

Як бачимо, ідеї Й. Шумпетера щодо суті теоретичних розробок, методів теоретичного аналізу знайшли своє продовження у світовій економічній науці, викликають жваву дискусію, слугують методологічним підґрунтям для її подальшого розвитку. Проте, у своїх подальших творчих, наукових розробках, дослідженні історії економічного аналізу Й. Шумпетер в якості додаткових сфер вводить економічну соціологію та психологію. З приводу необхідності долучення до техніки економічного аналізу соціології Й. Шумпетер зауважує, що "наслідуючи практику німецьких економістів ми вважаємо корисним виокремити четверту фундаментальну сферу дослідження – економічну соціологію" [1, с. 24], як "єдину (хоч і далеко не однорідну) науку, що вивчає такі соціальні явища і утворення як суспільство, групи, класи, відношення між групами, лідерство і т.д. ... У більш широкому сенсі соціологія позначає усю сукупність взаємопереплетених і некоординованих суспільних наук, серед яких – наша економічна наука, юриспруденція, політологія, екологія, описова етика та естетика" [1, с. 31]. На переконання Й. Шумпетера, якщо економічний аналіз досліджує стійку (усталену) поведінку людей та економічні наслідки такої поведінки, то соціологія вивчає питання, як, яким чином, чому люди прийшли якраз до такого, а не іншого типу поведінки. При цьому автор розглядає людську поведінку досить широко, включаючи в неї не лише поступки, мотиви і схильності людини, але і суспільні інститути, які впливають на економічну поведінку, такі, наприклад, як контракти та держава.

Підтвердженням "соціологізації" економічної науки стали роботи французького економіста Ж. Тіроля (Нобелівська премія 2014 р.), Б. Хольмстрьома та О. Харта (Нобелівська премія 2016 р.). Якщо Ж.Тіроль головну увагу у своїх роботах приділяє регулюючій ролі держави як суспільному інституту, проблематиці перегляду умов контрактів, то Б. Хольмстрьом і О. Харт зосереджується на прикладних аспектах теорії контрактів, стимулах економічної поведінки суб'єктів. Вони довели, що так звані "оптимальні" контракти здатні істотно послабити конфлікт інтересів між учасниками економічної взаємодії, і що правильно укладені контракти створюють більші стимули для всіх сторін отримати максимальні переваги від кооперації.

Водночас Й. Шумпетер зазначає, що із інших наук, залучених до сфери економічного аналізу, для нас найважливішими є логіка та психологія. "Що стосується психології, то у XVIII столітті виникла (і з тих пір час від часу висловлюється) точка зору, згідно якої предметом дослідження економічної науки, як і усіх інших суспільних наук, є поведінка людини. Виходячи з цього психологія лежить в основі будь-якої суспільної науки і всіляке фундаментальне дослідження повинно здійснюватись в психологічних термінах" [1, с. 33]. Згадуючи у цьому контексті "основний психологічний закон" Дж. Кейнса він зазначає, що це "груба помилка, оскільки кожен закон повинен бути доведений, а ніяких доказів у даному випадку не існує" [1, с. 33].

Не вдаючись у детальний аналіз кейнсіанства, некейнсіанства та його шкіл і теорій, необхідно зазначити, що на сьогодні воно є одним із провідних напрямів світової економічної науки, у рамках якого

ведуться економічні дослідження ученими-лауреатами Нобелівської премії (теорії циклів макроекономічної кон'юнктури Ф. Кідланда та Е. Прескотта, теорія міжнародної торгівлі П. Кругмана та ряд інших). Однією із складових теорій неокейнсіанства є основний психологічний закон, суть якого полягає, за словами його автора, у тому, що "люди схильні, як правило, збільшувати своє споживання з ростом доходу, але не у такій самій мірі, якою зростає дохід ... із зростанням доходу рівень споживання хоч і підвищується, але не в такій самій мірі. Саме у цьому психологічному законі слід шукати ключ для розв'язання наших практичних проблем" [11, с. 36, 95].

Зауваження Й. Шумпетера щодо необґрунтованості психологічного закону видається не зовсім коректним, оскільки Дж. Кейнс розглядає його зміст у контексті теорії ефективного попиту, сукупного споживчого попиту, аналізу взаємозв'язку між доходами, споживанням та заощадженнями, між об'єктивними і суб'єктивними факторами схильності до споживання. Якраз останні включають "ті психологічні особливості людського характеру, а також ті суспільні звички та інституції, які хоча і не є незмінними, все ж навряд чи підлягають суттєвим змінам" [11, с. 91]. Однією з таких психологічних особливостей є схильність до споживання та заощадження, для низки факторів, що впливають на темпи споживання та заощадження по мірі зростання доходів.

Аналіз наукової спадщини Й. Шумпетера, його поглядів, ідей і підходів до економічної науки, її змісту, теоретико-методологічних засад дослідження економічних, соціальних і політичних процесів дозволяє зробити висновок, що вони і на сьогодні є актуальними, знаходять своє підтвердження у сучасних наукових розробках представників різноманітних течій і шкіл світової економічної науки однією з яких виступає економічна нобелелогія.

Література

1. Йозеф А. Шумпетер. История экономического анализа : в 3 т. Т. 1 / Йозеф А. – СПб : Экономическая школа, 2004. –
2. Мочерний С.В., Довбенко М.В. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка). – Львів : Новий світ, 2004.
3. Thaler, Richard H. and Cass Sunstein. Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth and Happiness. – N.Y.; Penguin, 2009.
4. Економічна теорія : підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2006.
5. Britanica. Настольная энциклопедия. Т. 1. – М. : АСТ-Астрель, 2006.
6. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку / Й.А.Шумпетер. – К. : "Києво-Могилянська академія", 2011.
7. Мікроекономіка / за ред. В.Д. Базилевича. – 2-е вид. – К. : Знання, 2008.
8. Econometrics in the Midst of *Analytical and Social Turmoils*. Oslo, 1970.
9. Handelsblatt 10.10.2002. S. 3.
10. Die Welt, 2005, 10.11, S. 12.
11. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж.М. – М. : Гелиос АРВ, 2002.

References

1. Jozef A. Shumpeter. Istoriya ekonomicheskogo analiza: V 3-h tomakh. – SPb: Ekonomicheskaya shkola, 2004. – T. 1
2. Mochernyj S.V., Dovbenko M.V. Istoriya ekonomichnyh vchen (Suchasna ekonomichna dumka). – L'viv: Novyj svit, 2004
3. Thaler, Richard H. and Cass Sunstein. Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth and Happiness. - N.Y.; Penguin, 2009
4. Ekonomichna teoriya. Pidruchnyk. Za red. V.D. Bazylevicha. K.: Znannya, 2006
5. Britanica. Nastolnaya entziklopediya. T. 1, M., AST-Astrel, 2006
6. J.A. Shumpeter Teoriya ekonomichnogo rozvytku. – K.: "Kyievo-Mohulyanska akademiya ", 2011
7. Mikroeconomika. 2-he vydannya. Za red. V.D. Bazylevicha. – K.: Znannya, 2008
8. Econometrics in the Midst of *Analytical and Social Turmoils*. Oslo, 1970
9. Handelsblatt 10.10.2002. S. 3
10. Die Welt, 2005, 10.11, S. 12
11. Kejns J.M. Obschaya teoriya zanyatosti, protzenta i deneg. – M.: Gelios ARV, 2002

Рецензія/Peer review .21.04.2018

Надрукована/Printed : 06.06.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Васильківський Д. М.